

Splitski sabori godine 925 i 928

(PITANJE CRKVENE JURIDIKCIJE I SLAVENSKO
BOGOSLUŽJE U HRVATSKOJ)*

Gradovi na dalmatinskoj obali i neki otoci pripadahu još u 9. vijeku pod vlast bizantijskog cara. Stoga su i njihovi biskupi stali na stranu patrijara Focija, kad je ovaj prekinuo veze jedinstva s nasljednicima sv. Petra (863—64). Zato ih Ivan VIII. g. 879. očinski poziva, neka se vrate »Stolici sv. Petra Apostola, koja je Glava i Učiteljica sviju Crkava Božjih«. Ipak su oni ustrajali u raskolu sve do g. 923.,¹ koje se godine povrate spomenuti gradovi u vlast rimskoga pape.

Zbilo se to ovako. G. 922. pade silni bugarski car Simeon s vojskom pod Carigrad i uze ga podsjedati. U velikoj nevolji obrate se grčki car Roman Lekapen i patrijar Nikola Mistik na papu Ivana X. (914—28.) moleći ga, neka nagovori Simeona, da odustane od svoga nauma. Njegovim posredovanjem Simeon napusti podsjedanje. Grci, da bi sebi osigurali papin savez dokinu raskol. Patrijar, koji je od g. 912. zbog neke nesuglasice živio u raskolu s Rimskom Crkvom, izmiri se s Ivanom X. i prizna papin primat; patrijar je drukčije bio muž krepostan pa i od prije uvjeren o primatu Rimskog biskupa. Patrijarh se odreče i jurisdikcije nad dalmatinskim gradovima i ostrvima, koje je car Leon III. oko g. 730. silom otrgnuo od Rimske Crkve te ih preda u neposrednu vlast papinu, a car opet povjeri iste gradove i otoke u zaštitu hrvatskom kralju Tomislavu, kojega ujedno imenuje prokonzulom t. j. njihovim zaštitnikom, da bi tako i njega privukao u savez protiv moćnog Simeona.²

* Akte ovih sabora objelodanio je Dr. Franjo Rački (*Documenta* str. 187—197.), Dr. F. Šišić (*Priručnik izvora* str. 213—224.). O njima raspravlja u *Povijesti Hrvata* (1925. str. 416. i dalje). U najnovije vrijeme podao je o saborima odličnu studiju svećenik Ivan Pivčević (*Prilog Vjesniku za arheologiju i historiju Dalmatinsku* g. 1928/29.). Dokazima za autentičnost akata i sabora, što su ih iznijeli Rački i Šišić, valja dodati nove dokaze Pivčevića te Dr. M. Barade u raspravi »*Episcopus chroatensis*« (*Croatia Sacra* 1931. s. 159—215.).

¹ Priručnik str. 206.

² Šišić, *Hrvatska povijest* 1925., str. 410. i dalje; biskup Josip Srebrnić, *Odnosaji pape Ivana X. prema Bizantu i Slavenima na Balkanu*, *Zbornik kralja Tomislava* 1925., str. 138. i dalje.

Time su gradovi Zadar, Trogir, Split i otoci Krk, Rab i Osor, što su u to doba sačinjavali Bizantijsku Dalmaciju, opet dospjeli u okvir hrvatske države, kamo su po svojoj prirodi i pripadali. Bilo je to g. 923.

Razumljivo je, da se u tadašnjeg splitskog nadbiskupa Ivana II. porodila želja, e bi se njegova crkvena vlast opet protegnula od mora do Drave, kako je to bilo prije dolaska Hrvata. A i biskupi spomenutih gradova tražili su, neka im se vrati crkvena uprava na starome području, kako su je imali još u Rimskoj Dalmaciji. Ove jurisdikcije nisu oni mogli vršiti, dokle Hrvati nisu primili vjeru Kristovu a pristankom uz Focijev raskol ugasla je njihova vlast u hrvatskim krajevima i po crkvenim zakonima. Hrvati naime ne htjedoše ni čuti za raskolničkog patrijara, već se tvrdo držali pečine sv. Petra te izabrali vlastitog biskupa, podložna direktno rimskome papi; taj je biskup imao sjedište u Ninu, a pod njegovu je jurisdikciju pripadao cijeli narod. Trebalo je dakle riješiti ovaj nemili spor o biskupskoj vlasti u hrvatskoj državi.

PRVI SABOR U SPLITU 925.

Stoga Ivan X. na opetovane prošnje hrv. kralja Tomislava, kneza humskog Mihajla i spomenutih biskupa upućuje svoje legatove Ivana, biskupa ankonskog i Leona, biskupa palestrinskog, koji najprije proučavaju prilike u Hrvatskoj, sastaju se sa spomenutim vladarima, a zatim održe crkveni sabor u Splitu (925.) i na njemu kušaju riješiti sporna pitanja. Tomislav i Mihajlo nisu prisustvovali ovome saboru, jer bi ih drukčije pisac akata zacijelo spomenuo. Tomislav po svoj prilici nije htio doći u sukob s papinim legatima; vidi se naime, da su ovi držali više s dalmatinskim biskupima.

Papa je po legatima opremio Hrvatima Pravilo (Isповijest) vjere, što su ga sami tražili sa dva pisma, koja spominje modruški biskup Simon Benja († 1536.). Sva su tri ova dokumenta nažalost izgubljena.³

Sačuvano je međutim pismo Ivana X. dalmatinskim biskupima, u kojem ih kori, što su »toliko godina i mjeseci« prekinuli veze s »apostolskom Rimskom Crkvom«; osim toga im prigovara, što trpe, da se u njihovim biskupijama širi kriva nauka nekoga Metodija (t. j. slavensko bogoslužje, za koje su protivnici dojavili papi, da se protivi sv. Evanđelju). »A jer su, veli nadalje, Slaveni, t. j. Hrvati, osobiti s i-

³ Pivčević, 1. c., str. 6.

novi Rimske Crkve, valja da slijede nauku svoje Majke.« Zato neka obavljaju sv. Tajne »na latinskom jeziku, a ne na tuđem«.

U poslanici pak »... predragom sinu Tomislavu, kralju Hrvata,⁴ i Mihajlu, preuzvišenom knezu Huma... svima županima i cijelom svećenstvu i narodu Hrvatske i Dalmacije, svojoj premiloj djeci« tvrdi, da su oni osobiti sinovi sv. Rimske Crkve, jer da »hrvatsko kraljevstvo pripada među prvijence apostolske i sveopće Crkve«. Sokoli ih, neka u pravdi i ljubavi Bogu služe; neka po uzoru nedavno obraćenih Sasa »svoju djecu već od kolijevke posvete Bogu i latinskim znanostima; jer će oni tako i ostali narod odvrćati od opačina i voditi u nebesku domovinu.«⁵

Time je papa našim predima otvorio vrata u neiscrpivu riznicu znanja i napretka, budući da u ono doba nije bilo na zapadu druge prosvjete do latinske. A što želi, da »ne pri nose Bogu sv. Žrtve na barbarskom ili slavenskom jeziku«, nije to znak prezira nego znači: strani, neuglašeni i neizgrađeni jezik, kakav je on u to vrijeme uistinu i bio.

Na hrvatskom saboru (925.) učestvuju uz hrvatske i neki srpski velikaši, bez sumnje oni, koji su potražili zaštite u Hrvata, kad je bugarski car Simeon satro srpsku vojsku (924.).

ZAKLJUČCI (KANONI) PRVOG SABORA (925.)

Ivan X., koji bijaše jedan od veliki nasljednika na Stolici sv. Petra, zabrinut je dakle za čistoću vjere, za jedinstvo katoličkog bogoslužja i sveopći napredak hrvatskog naroda. U prvim njegovim poslanicama nema ni spomena o *jurisdikciji* splitskog nadbiskupa i njegovih sufragana. A to je upravo ovima najviše ležalo na srcu, naime pomoću sabora uspostaviti svoju vlast na hrvatskom zemljištu. Zato već prvi kanon određuje, da splitski biskup ima uživati prava metropolitane nad ostalim biskupima hrvatskoga kraljevstva t. j. sazivati crkvene sabore, posvećivati biskupe i t. d.; jer, da je sv. Dujam poslan od sv. Petra, osnovao solinskospplitsku Crkvu i da njegove kosti počivaju u splitskoj prvostolnici.⁶

⁴ Ovdje se prviput u povijesti imenuje »Hrvatski kralj« i to Tomislav. Nema sumnje, da ga je kraljem priznao i okrunio sam papa Ivan X. i time Hrvate učinio suverenim i ravnopravnim velikim narodima.

⁵ Priručnik, str. 216—17.

⁶ Don Frane Bulić dokazao je, da je sv. Dujam biskup solinski mučen za cara Dioklecijana oko 304., a kosti da su mu prenesene za dolaska Hrvata u Rim u kapelu sv. Venancija kod bazilike sv. Ivana Lateranskog. Tidi Kronotaksa solinskih biskupa, str. 12—18, i splitski Bulletin 1901.

Uspostavljenje vlasti drugih biskupa želi postići drugi kanon, kađ veli, da treba obnoviti propale biskupije, a treći, da se njihove stare granice ne smiju mijenjati. Time su oni dakako nišani na ukinuće *ninske biskupije*, koje je biskup imao duhovnu vlast nad svim Hrvatima i bio zavisian jedino o papi. Taj izuzetni položaj i vanredni privilegij hrvatskog biskupa izrično ukidaju dalmatinski duhovni pastiri XI. kanonom i zahtijevaju, neka se hrvatski biskup podloži splitskom metropolitu kao i ostali biskupi. Da pak državna vlast ne bi omela njihovih težnja, prijete oni u XII. kanonu hrv. velikašima i samome kralju, ako bi i nadalje ustrajali uz svođa biskupa, da nijedan od spomenutih biskupa ne će po hrvatskom kraljevstvu niti krštavati niti crkve posvećivati niti svećenike rediti. Jedino će to učiniti, ako tko od Hrvata dođe u njihov grad.

Od ostalih kanona 4. i 5. uzimlju u zaštitu Crkvi namijenjene zadužbine, dok 6. i 7. nalažu, neka se oštro kazni ubojica kneza ili gospodara. Ako li koji ostane javnosti nepoznat, neka sam nastoji dobrim djelima iskupiti svoje zločinstvo, dijeljenjem milostinje i podupirući udovicu i siročad ubijenog. Kanon 14. urgira evanđeosku nauku o nerazrješivosti ženidbe; ako muž u slučaju preljuba otpusti ženu, ne smije uzeti drugu. Zatim naređuje sabor, da vjernici šalju svoju *djecu* i čak i *robove* (kmetove) u *školu*, jer će samo tako biti potpuni kršćani; osim toga im se nalaže, da s njima postupaju očinski kao s vlastitom djecom. Konačno 15. kanon pooštruje svećenički celibat.

Za prilike u Hrvatskoj posebno je zanimljiv kanon 10., koji radi o *slavenskom bogoslužju* (glagolici), što su je Hrvatima donijeli iz Moravske protjerani učenici slavenskih apostola sv. Ćirila i Metodija nakon smrti ovoga posljednjeg (6. IX. 885.). O tom je bogoslužju odlučeno ovo: a) Da se u *buduće ne smiju* zaređivati svećenici glagoljaši. b) Oni, koji su već zaređeni, moraju stupiti u *samostan*, ako žele *slobodno* vršiti slavensku liturgiju; ako bi ipak htjeli ostati u svijetu, smiju obavljati tek niže crkvene čine, a slavensko bogoslužje samo u slučaju, ako biskup drži, da je to potrebno, i s naročitim papinim dopuštenjem.

Biskupi opreme stvorene kanone po spomenutim legitimima i po splitskom svećeniku Petru u Rim, da bi ih papa svojom vrhovnom vlašću potvrdio. Ali protiv njih ustane ninski biskup Grgur nezadovoljan, što mu je oduzeta jurisdikcija nad hrv. narodom, a bez sumnje i zbog ukidanja slavenske liturgije. On uloži protiv odnosnih zaključaka priziv na samog papu. Uz Grgura pristadoše i prisutni hrv. župani, budući da se na saboru, kako svjedoči Ivan X. radi prijepornih pitanja porodila raspra, mrmljanje i gungula (*contentio et murmuris ratio et tumultus*). Jamačno je i kralj Tomislav — Grgur je po svoj prilici bio njegov kancelar — bio protivan željama dalmatinskog klera, jer mu drukčije ne bi onako oštro prijetili u 12. kanonu, da je bio njihov zaštitnik. U tim je prilikama vrhovni Svećenik dao sankciju samo

onim kanonima, što su ih na saboru složno utvrdili, a ne onima, protiv kojih su prosvjedovali Grgur i Hrvati.

A što će učiniti papa s ostalim kanonima? On naredi, neka u Rim dođe Grgur s kojim dalmatinskim biskupom, da mu razlože svoje stanovište, kako bi se papa mogao uvjeriti, na čijoj je strani pravo; tada će istom izreći presudu.⁷

Kad se dakle stranke pozivu odazvale i pred papu iznijele svoje razloge, ovaj odašalje nove poslanike biskupa Madalberta i Ivana, vojvodu od Kume, jer su i duhovni pastiri Dalmacije često stvar požurivali. Legati su imali najprije Hrvate izmiriti s Bugarima. Tomislav je naime kao saveznik Grka uništio g. 925. vojsku cara Simeona, koju je taj poslao na njega. Morao se dakle bojati osвете Simeona. Stoga se obratio na Ivana X. s molbom, da bi posredovao mir među Hrvatima i Bugarima, kako je to prije par godina učinio među Bizantom i Simeonom (923.). To nam tumači, zašto rimski poslanici putuju najprije Bugarinu, da s njime uglave uvjete mira. Djelo je izmirenja zbilja uspjelo.

DRUGI SABOR U SPLITU G. 928.

Nakon tako odličnog dobročinstva, što ga je legat Madalbert iskazao hrv. vladaru i narodu, bješe mu to lakše sabrati drugi crkveni sabor u Splitu i na njemu riješiti sporna pitanja. Na ovom saboru učestvuju prema aktima i neimenovani hrvatski vladar, zacijelo bijaše to još Tomislav, sa svojim velikašima.

Dalmatinski biskupi okoriste se dobrim raspoloženjem Hrvata prema Rimu te obnove svoje zahtjeve od g. 925., ne samo za proširenje svoje vlasti po hrv. teritoriju, nego oni direktno ukinu ninsku biskupiju, a za razlog navode, što nije od starine imala biskupa već samo nadsvećenika pod vlašću drugog biskupa. No da bi time što manje ogorčili Hrvate i biskupa Grgura, latinski duhovni pastiri ponude hrv. biskupu, neka sebi izabere jednu od tri propale i već g. 925. obnovljene biskupije: skradinsku, sisačku ili duvanjsku, jer da je svaka gusto naseljena i providena dovoljnim brojem svećenika; pače, vele oni, ako Grgur toliko žudi za vladom, neka slobodno zaposjedne sve tri skupa, ali, nadodaju, na duhovnu propast i povjerenih vjernika i svoje duše, budući da mu je nemoguće spasonosno upravljati tako raštrkanim stadom.⁸ Time bi dakako prestala vanredna vlast hrv. biskupa nad cijelim narodom.

⁷ Priručnik, str. 218—20.

⁸ Priručnik, str. 222—3.

Kralj i narodni predstavnici popuste u tom teškom pitanju osobito iz zahvalnosti, što ih je papa izmirio s Bugari-
ma i pristanu na oba zahtjeva: na ukinuće ninske hrv. bisku-
pije i na proširenje jurisdikcije latinskih biskupa na drevnom
području — sada hrvatskom, ujedno priznaju *metropo-
litsko* pravo splitskog nadbiskupa u cijeloj državi sve do
rijeke Drave.

Šta će nato neustrašljivi hrvatski biskup? Kako se na
prvom saboru pokazao velikim u obrani narodnih prava, ta-
ko se i sada pokazao ne manje plemenitim pokorivši se
velikodušno saboru: nije se više prizivao na sudište apostol-
ske Stolice. Iz toga se bjelodano vidi, da se nije borio za
svoju čast, već za čast kralja i svoga naroda. Pobijedilo je
dakle historijsko pravo i uspostavljena crkvena organizacija
u našoj domovini, kako je postojala iz prvih stoljeća kat.
Crkve.

To pitanje bijaše jako zamršeno. U jednu ruku autokefalnost
hrvatske Crkve uživala je odobrenje sv. Stolice, a novo crkveno uređenje
moglo bi proizvesti nezadovoljstvo među Hrvatima i biti opasno za si-
gurnost države, koja i njemu bijaše već zbog mađarske opasnosti veoma
na srcu. Osim toga bizantijska bi politika mogla po svom običaju preko
dalmatinskih biskupa loše djelovati na hrvatsko kraljevstvo. U drugu
opet ruku obnova staroga crkvenog poretka imala je za se *pravo starine*,
a za hrvatski narod moglo je to biti od najveće koristi. Oni bi naime
time došli u trajne veze s primorskim gradovima, nosiocima bogate
drevne prosvjete te pomalo pohrvatili ove centre, koji su služili kao
stjecište i prekomorskog života i za svoje zalede.

Naredna su stoljeća pokazala, kako je Namjesnik Kristov vodio
po Hrvate dalekovidnu politiku, kad je stao na stranu latinskih biskupa
s obzirom na uspostavu njihovih historijskih prava. Osim toga ne smijemo
zaboraviti, da vrhovni Otac kršćanskih naroda mora prije svega imati
pred očima opće dobro cijele crkve i zbog toga neće izići u susret svim
narodnim željama. Ta u svakoj državi valja da pojedini njezini dijelovi
pridonesu nemale žrtve općem dobru.

Ove nam izvode potvrđuje povjesnik latinskohrvatske
Crkve *Tomaračićakom* († 1268.), kad piše, da je na
crkvenom saboru u Splitu g. 1075. obnovljena Ninska bisku-
pija, koje da je biskup Grgur nekoć prouzročio mnoge ne-
ugodnosti splitskom nadbiskupu Ivanu.⁹

Kad se biskupi na saboru 928. složili u svim važnim
pitanjima, ponese biskup Madalbert saborske kanone u Rim,
da ih papa sankcionira svojom apostolskom vlašću. Me-
đutim je Ivan X. g. 928. umro u tamnici kao žrtva

⁹ Hist. Sal. ed. Rački, p. 53—4.

nasilja u radu za pravdu i slobodu Crkve. »Papin život, piše biskup J. Srebrnić, stoji pred nama neokaljan i čist; njegov pontifikat je prožet velikim idejama i pun velikih djela. Najprije je htio vratiti Italiji i Evropi mir i red. Italiju spasi od groznih Saracena... Dizao je auktoritet vladara pomoću Crkve i njezinih organa...« »U Hrvata... imala je Crkva pomoći državi do konsolidacije i auktoriteta. Hrvatska država dođe upravo tada do napona snage... te po Ivanu X. dobije u Tomislavu svoga prvoga kralja. Za hrvatsku državu djelovali su zajedno i papa i kralj. Svakako bješe ta država tako snažna, da je Madžarima posve zakrčila razbojničke pohode i pljačku preko njezinih granica.«¹⁰

Zakone 2. splitske sinode odobrio je nasljednik Ivanov Lav VI. (928—29.). U sačuvanoj poslanici Rimski biskup odlučno zapovijeda dalmatinskim crkvenim poglavicama, neka budu pokorni svome metropoliti; »jer, veli, što je gore od biskupa, koji je neposlušan svome nadbiskupu... Stoga vas opominjemo, da budete zadovoljni sa svojim područjem... Hoćemo, da splitski nadbiskup posjeduje svoju biskupiju u hrvatskoj zemlji, kako je to imala od davnine salonska Crkva. A Grguru, koji je silom prilika postao biskupom u zemlji Hrvata, zapovijedamo, da vrši službu samo u skradinskoj biskupiji; a da nipošto više ne prisvaja tuđih dijeceza; jer, ako to učini, bit će nesumnjivo od nas izopćen.«¹¹ Grgur se i ovaj puta sinovski pokorio apostolskoj presudi.

SLAVENSKO BOGOSLUŽJE NA II. SABORU G. 928.

Latini su na I. saboru uvjetno zabranili glagoljicu, a papa zbog protesta Hrvata nije sankcionirao njihova zahtjeva. Što nam o tom predmetu vele akti sabora g. 928? Oni mukom muče. Zastalno se nije o njemu ni raspravljalo. Istina, Ivan X. govori u prva dva pisma, ne o jurisdikciji, nego o glagoljici. Možda je mislio, da postoji stara crkvena organizacija rimske Dalmacije. Doznajući pak, kako slavensko bogoslužje ne promiče herezije, nije više postupao protiv nje. Glavna mu je bila skrb, da bi se uredila crkvena uprava.

Ivan X. hoteći pod svaku cijenu uzdržati mir i snagu hrv. države popušta s latinskim biskupima, te oni na saboru 928. ne traže niti ograničenja, kao ono g. 925. a još manje ukinuće slavenske liturgije, budući da i onako nije bila pogibeljna za čistoću kat. vjere, a nije bilo nakane ozlojediti

¹⁰ Zbornik kralja Tomislava 1925., str. 137—8.

¹¹ Priručnik, str. 224.

Hrvate. Uzevši sve to u obzir, možemo razumjeti, zašto se na saboru g. 928. ne vodi rasprava o slavenskom bogoslužju.

Da je kojom srećom do nas dospjela četvrta i peta poslanica pape Ivana X., o kojima govori kompilator saborskih akata u 4. bilješki,¹² veleći, da one slijede; a uistinu ih nema, po svoj bismo prilici vidjeli, kako papa izriekom odobrava glagoljicu. Bit će, da je ove poslanice uništio onaj isti, koji je uvrstio ostala pisma u Historiju Tome arcidakona, jer su se protivila težnjama latinskog klera, da se u bogoslužju dokine slavenski jezik. Čini se, da se to desilo oko g. 1500., kad su splitski nadbiskupi Bernard II. Zane i Andrija II. Cornelije stali raditi protiv glagoljice. A baš iz toga vremena potječe najstariji prepis naših akata.

Z a k l j u č a k. Prvi splitski sabor donosi pet kanona o crkvenoj organizaciji u Dalmaciji i Hrvatskoj, a o slavenskoj liturgiji tek jedan kanon (X.). Biskupi su svijesni, da papa nije iz načela protiv glagoljice, jer ga u nekim slučajevima sami dopuštaju, a drukčije u potrebi uvijek s papinim odobrenjem. U kasnijem razvitku događaja jamačno je Ivan X. tražio od kralja Tomislava kao protuuslugu, što ga je pomirio s Bugarima, neka prizna novi crkveni poredak u svojoj državi, budući da su Hrvati uložili proti njoj utok, a i proti drugim odredbama sabora g. 925. Kao što je papa Ivan VIII. (872—82.), doznajući za pravo stanje stvari u Moravskoj, uzeo u zaštitu slavensko bogoslužje u onoj zemlji, tako i Ivan X., kad je dočuo od Grgura Ninskog, da ovo nije heretičko, nije imao ništa protiv glagoljice.

Na drugom konciliju g. 928. nije potvrđen kanon X. od g. 925. o zabrani slavenskog jezika, pa stoga niti Ivan X. niti Lav VI. nije više ukidao toga jezika, tim manje, što je Tomislav pristao na novu uredbu crkvene vlasti u svojoj državi. Da nije glagoljica i nadalje mirno postojala — kao što je to bilo od njezina početka t. j. od kraja 9. vijeka — drugi sabor morao bi se iznova s njome pozabaviti, te je zabraniti, kako je to učinio s hrvatskom (ninskom) biskupijom, budući da kanoni o spornim pitanjima od g. 925. nisu od pape sankcionirani.

Tako se konačno riješilo ovo delikatno pitanje na zadovoljstvo obiju stranaka. Trebalo je, da se pokore sili prilika i hrvatski vladar i velikaši; a i narod se pomalo s time pomirio.

¹² Priručnik, str. 221—2.

Mogao bi se protiv ovih izvoda navesti razlog, da su Hrvati već g. 925. napustili glagoljicu. Ali, kako bi ona tako brzo već u 11. vijeku općenito zavladała, kada prema X. kanonu od 925. nijedan biskup nije smio zaredivati glagolaša? A i sam biskup Grgur pokorio se saboru g. 928.

Za razumijevanje cijeloga spora valja nam imati na umu, da Ivan X. nije isprva bio dostatno upućen u hrvatske prilike. Tako je na pr. mislio, da su Hrvati autohtoni t. j. da se nisu prije tri vijeka doselili u ove krajeve. Prema prvoj poslanici papa je uvjeren, da nad Hrvatima vrše jurisdikciju dalmatinski biskupi. Nadalje, kako je na cijelom zapadu vladao samo latinski jezik, a novi narodi nisu uopće imali svoga pisma niti književnoga jezika, razumljivo je, da su držali nedoličnim, a bilo je skopčano s nemalim poteškoćama obavljanje sv. Tajna na neuglađenom jeziku, kakav je u to vrijeme bio također slavenski. »Duh, kojim odišu ta pisma (Ivana X. Hrvatima), piše sveučilišni profesor Vj. Klaić, tako je nježan i plemenit, da ih se jedan duhovni otac ne mora stidjeti.«¹⁸

N. Maslač D. I.

¹⁸ Zbornik Tomislava, str. 198. Pivčević, n. dj., str. 34—53., gdje je solidnim razlozima opovrgnuo dokaze, što ih je naveo biskup J. Srebrnić, da bi mjesta o slavenskom bogoslužju bila interpolirana.

BILJEŠKE

NEKOLIKO BILJEŽAKA O RADU I RADNICIMA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE U ZAGREBU.¹

U svakidašnjoj životnoj borbi i užurbanosti dolično je, potrebno i ugodno za čovjeka prenijeti se bar od vremena do vremena u sfere duševnog i kulturnog nastojanja te gledati, što se tu radi, za čim se ide i teži, osobito u njegovoj okolini i neposrednoj blizini. Takav interesantan pregled i vrlo dobru sliku kulturnog nastojanja kod naše najviše naučne institucije, Jugoslavenske Akademije, daju posljednja dva njezina Ljetopisa. Svakog bi našeg intelektualca moralo tu manje ili više sve zanimati:

¹ Dobili smo na ocjenu ova Akademijina izdanja:

1) *Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1932/33, svezak 46* (str. 291), Nadbiskup. Tiskara — Zagreb 1934.

2) *Ljetopis Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1933/34, svezak 47* (str. 256), Nadbiskupska Tiskara — Zagreb 1935.

3) *Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti, Knjiga 250, Razreda historičko-filološkoga i filozofičko-juridičkoga 112* (str. 239), Nadbiskupska Tiskara — Zagreb 1935.